

BDI-faget "faglitteratur": fortid, nutid og fremtid

Af Birger Hjørland[©]

I: Baggrund og overordnet sammenhæng

Biblioteks-, dokumentations- og informationsfaget (BDI) forsøger at etablere et teoretisk-videnskabeligt grundlag, der ofte betegnes "Biblioteks- og informationsvidenskab" (engelsk: "Library and Information Science", LIS) eller blot informationsvidenskab. Her vil vi ikke diskutere dette problem, men blot gå ud fra betegnelsen "informationsvidenskab"¹.

Denne artikel sigter ikke imod at behandle informationsvidenskabens problemer i almindelighed. Dette gøres i anden forbindelse. Derimod sigter denne artikel imod at behandle et bestemt fagområde (eller en gruppe af fag), som forfatteren er fagleder af: Faget "faglitteratur"². Selvom informationsvidenskaben som helhed ikke er genstand for nærværende artikel, kan man dog ikke helt undgå at komme ind på overordnede forhold: man bliver nødt til at se en enkelt del i lyset af den helhed, hvori den indgår.

Indledningsvis kan vi fastslå, at BDI-professionen især beskæftiger sig med lagring, genfinding og formidling

af viden og information. Også andre professioner, f.eks. dataloger og pædagoger beskæftiger sig med lagring, genfinding og formidling af viden og information.

I Fig. 1 har vi lavet en sammenligning mellem folkeskolelæreres og folkebibliotekarers faglige uddannelse. Vi finder visse bemærkelsesværdige lighedstræk. Såvel lærere som bibliotekarer arbejder på den ene side med deres eget teorigrundlag (hhv. pædagogik og informationsvidenskab); på den anden side formidler såvel lærere som bibliotekarer viden, der indholdsmæssigt tilhører andre fag, f.eks. dansk, matematik, engelsk og musik. Ligeså lidt, som man må forveksle en uddannelse i teoretisk pædagogik med en uddannelse som seminarlærer, må man naturligvis forveksle en uddannelse i informationsvidenskab med en uddannelse som folkebibliotekar. Begge fag indeholder en central problemstilling omkring det indholdsmæssige, vedrørende forholdet mellem det generelle og det almene eller sagt på en anden måde: imellem domænegenerel viden og domænespecifik viden.

Figur 1: Nogle lighedspunkter i mellem læreres og bibliotekarers faglige uddannelse

FOLKESKOLE	FOLKEBIBLIOTEK
Lærerne formidler faglig viden, f.eks. i dansk, matematik, engelsk og musik.	Bibliotekarerne formidler faglig viden, f.eks. i dansk, matematik, engelsk og musik.
Lærerne er ikke blot eksperter i de fag, de formidler. Lærerne har deres eget fag: pædagogik. Lærere har også en faglig specialisering: "liniefag".	Bibliotekarerne er ikke blot eksperter i de fag, de formidler. Bibliotekarerne har deres eget fag: "Biblioteks- og informationsvidenskab". Bibliotekarere har også en faglig specialisering: "Fagreference"/ "Faglitteratur".
På de højere undervisningsniveauer, f.eks. gymnasieniveau og voksenuddannelsesniveau, har den specifikt pædagogiske viden en mindre betydning i forhold til den faglige (domænespecifikke) viden. Gymnasie-lærere er primært uddannet i undervisningsfaget med overbygning i "pædagogikum".	På de højere formidlingsniveauer, f.eks. i forskningsbiblioteker har den specifikt biblioteks- og informationsfaglige viden en mindre betydning i forhold til den faglige (domænespecifikke) viden. Forskningsbibliotekarere er primært uddannet i formidlingsfaget med overbygningsuddannelse "FoD" (Forskningsbibliotekar- og dokumentalistuddannelsen).
Den pædagogiske viden og den domænespecifikke viden kan ikke adskilles. Lærere undervises i fagdidaktik, f.eks. matematikkens fagdidaktik.	Den BDI-faglige viden og den domænespecifikke viden kan ikke adskilles. Bibliotekarere undervises i faglitteratur, f.eks. faglige informationsstrukturer indenfor naturvidenskab.
Pædagogik som fag må betragtes som een af samfundsvidenskaberne, der beskæftiger sig med samfunds uddannelsesbehov og undervisningens mulighed for at bidrage til at løse samfundets (og den enkeltes) problemer og behov.	Informationsvidenskab som fag må betragtes som een af samfundsvidenskaberne, der beskæftiger sig med samfunds videns- og informationsbehov og informationssystemernes mulighed for at bidrage til at løse samfundets (og den enkeltes) problemer og behov.
Undervisningsteknologi er relevant, men ikke kernen i faget. Midlet må ikke bestemme målet.	Informationsteknologi er relevant, men ikke kernen i faget. Midlet må ikke bestemme målet.
Pædagogikken beskæftiger sig også med elevernes forudsætninger, med psykologiske faktorer i formidlingen, bl.a. i faget "pædagogisk psykologi". Faget psykologi har haft svært ved at finde sig selv og har været dyrket meget positivistisk. Tendensen går nu imod at forstå mennesket i et større kulturelt og socialt perspektiv. Pædagogikken må forholde sig kritisk overfor psykologiens menneskesyn, videnskabssyn etc.	Informationsvidenskaben beskæftiger sig også med brugernes forudsætninger, med psykologiske faktorer i formidlingen, bl.a. i faget "informationspsykologi". Faget psykologi har haft svært ved at finde sig selv og har været dyrket meget positivistisk. Tendensen går nu imod at forstå mennesket i et større kulturelt og socialt perspektiv. Informationsvidenskaben må forholde sig kritisk overfor psykologiens menneskesyn, videnskabssyn etc.
Den teoretiske pædagogik, og dens grænsediscipliner f.eks. pædagogisk psykologi danner ikke i sig selv tilstrækkelige kvalifikationer til at varetage undervisning. Man må ikke forveksle en uddannelse i teoretisk pædagogik med en uddannelse som seminarielærer.	Informationsvidenskaben og dens grænsediscipliner f.eks. "cognitive science" danner ikke i sig selv tilstrækkelige kvalifikationer til at varetage informationsformidling. Man må ikke forveksle en uddannelse i informationsvidenskab med en uddannelse som folkebibliotekar.

Denne sammenligning mellem BDI-faget og pædagogik-faget kan give et første indtryk af faglitteratur-fagenes betydning og forklare, hvorfor disse oprindeligt blev etableret på Danmarks Biblioteksskole, og samlet udgjorde langt det største fagområde. Omstruktureringer og besparelser har medført en betydelig reduktion især af faglitteraturfagene. Eksempelvis har vi ikke mere en fastansat musiklærer på biblioteksskolen. Alene denne udvikling gør det nødvendigt at diskutere faglitteraturfagenes fremtidige rolle. Denne artikel skal dog ikke blot ses som en ren intern lærerdebat på biblioteksskolen, men i høj grad som et teoriindlæg, der er centralt i spørgsmålet om BDI-professionens identitet og udvikling.

En biblioteksskoles fagstruktur må ses i relation til institutionens centrale opgaver, til BDI-professionens videreudvikling, til BDI-disciplinernes teoretiske og forskningsmæssige videreudvikling, ikke mindst institutionaliseringen af informationsvidenskaben. De udviklingstendenser, der er tale om, kan kort skitseres således:

For det første har uddannelsen specifikt til folkebibliotekar ikke idag samme overvældende betydning som tidligere. De tidligere adskilte uddannelser til bibliotekar i folke- og forskningsbibliotek er blevet integreret, og nye erhvervsfunktioner er opdyrket. Især uddannelse til virksomheders informationsbetjening er blevet opprioriteret.

For det andet er teoriindholdet i uddannelsen væsentligt styrket. Den informationsteknologiske udvikling skaber behov for færre rutinejobs og mindre "fodarbejde", og til gengæld større behov for højt kvalificeret forsknings-, udviklings- og formidlingsarbejde. BDI-fag får i mindre udstrækning monopol på kvalifikationer til specielle informationstjenester, men må i langt højere grad opfatte sig som eet blandt mange fagområder, der beskæftiger sig med kommunikation, information, dokumentation, viden, videnskab, forskning m.v.

I denne udvikling er spørgsmålet om informationsvidenskabens identitet, status og udvikling blevet meget vigtig. Det er jo den informationsvidenskabelige viden, der er unik for faget, og derved bidrager til professionens identitet. Efter min opfattelse har informationsvidenskaben mulighed for at spille en meget central rolle i fremtiden, bl.a. takket være den intime forbindelse mellem teori og praksis, som BDI-professionen mulig-

gør, herunder databasesøgningens vigtige brobygning mellem teknisk prægede, systemorienterede fagområder og humanistisk prægede, kundskabsorganisatoriske fagområder m.v.

Det er indlysende, at også faget "faglitteratur" må tilpasse sig denne udvikling. Et vigtigt spørgsmål er i denne forbindelse, på hvilken måde - om overhovedet - "faglitteratur" indgår teoretisk. Hvordan bidrager faglitteratur til den informationsvidenskabelige teori? Det er et af formålene med denne artikel at få taget hul på denne debat.

Der foregår meget lidt debat dels om de enkelte BDI-discipliners teoriindhold dels om biblioteksskolens samlede fagstruktur. *En fagområdestruktur må være teoretisk velbegrunderet. Hvis store fagområder lægger beslag på mange ressourcer, men har en uklar teoretisk status, så hæmmes fagudviklingen, ressourcerne anvendes ikke optimalt. Derfor bør fagområder kontinuerligt arbejde på at ekspliciterer deres teorigrundlag, og dette teorigrundlag bør også afspejle sig i en klar linie i de enkelte fagområders forskningsproduktion³.*

Biblioteksskolens ledelse har gennem mange år prioriteret en forskningsbaseret udvikling højt, og også været bevidst overfor de problemer, der opstår når der skal skabes akademiske karrieremuligheder i et område, der ikke har udbyggede traditioner herfor. Såfremt den BDI-orienterede forskning ikke er meriterende for den enkelte, såfremt der ikke er tilstrækkelig sammenhæng imellem teoretiske BDI-mæssige kvalifikationer og jobmuligheder i BDI-sektoren, så er det svært at skabe de rigtige positive cirkler, der kan fremme såvel fagets teoretiske som praktiske sider. Det er her væsentligt at fremdrage, at dette ikke blot er et individuelt forhold for den enkelte lærer, men i høj grad også et organisatorisk problem vedrørende fagstrukturen, der skaber rammerne omkring den individuelle forskningsmæssige udfoldelse.

Biblioteksskolens ledelse har ligeledes ofte tilkendegivet, at der må satses kraftigt på fag, der fremmer informationsvidenskabelig identitet og integration, som modsætning til fag, der primært varetages af universiteter og andre højere læreanstalter, og i forhold til hvilke biblioteksskolen kun kan spille 2. violin.

Der kan imidlertid være barrierer i forhold til at realisere disse mål, såvel i faglitteraturfagene som i andre fag. Eet forhold kan være, at interessen og efterspørgs-

len såvel på f.eks. grunduddannelsen og på kursus-virkomheden ofte er langt stærkere efter noget decideret "fagfagligt" eller noget mere håndværksmæssigt informationsteknologisk fremfor noget specifikt informationsvidenskabeligt. Da lærerne helt overvejende skal optjene deres årsværk ved undervisning, begrænses mulighederne for udvikling af fagene i en mere informationsvidenskabelig retning heraf.

Et andet forhold kan være, at så længe informationsvidenskaben ikke er almindelig anerkendt, kan den opleves som en risikabel satsning. Mange biblioteksskolelærere kan finde, at det er sikrere at satse på at udvikle deres kompetance indenfor mere etablerede fag, f.eks. datalogi, medieforskning eller det fag, de oprindeligt er uddannet i. Nogle gange har dette også for den enkelte vist sig at være den fornuftigste strategi, idet de ved at koncentrere sig om en anden faglig identitet har kunnet erhverve mere attraktive stillinger, f.eks. på universiteterne. Det har så betydet, at de pågældende lærere ikke i fornødent omfang har arbejdet for at få deres undervisning og forskning teoretisk intergreret, og biblioteksskolen er måske kommet til at ligne et supermarked af tilbud, der hver for sig virker fornuftige og spændende, men ikke i fornødent omfang bidrager til fagets identitet.

Også i faglitteraturfagene kan man føle, at sådanne faktorer kan udgøre meget kraftige bremsen henimod udviklingen af disse fag til informationsvidenskabelige kerneområder. Meget vigtige faglige opgaver er ikke tilstrækkeligt godt varetaget. Det kan f.eks. dreje sig om at følge med i undersøgelser og forskning indenfor fagspecifik BDI-forskning, såsom undersøgelser af humanistiske og samfundsvidenskabelige publikationsmønstre og det kan dreje sig om etablering af faglige netværk, herunder kontinuerlig deltagelse i arbejdsgrupper, f.eks. DANDOKs referencegrupper for humanistisk og samfundsvidenskabelig information o.s.v.

Såfremt et fagområde, f.eks. faglitteratur, skal bidrage optimalt til den BDI-mæssige udvikling, forudsætter dette derfor en meget bevidst styring, der også omfatter problemer med personalerekruttering, forskningspolitikken, fagområdet indplacering i uddannelsesstrukturen m.v. Denne artikel er et forsøg på at afklare nogle forudsætninger for at kunne bidrage til en sådan optimal styring.

II. BDI-fagenes kerediscipliner: de overvejende "systemorienterede" og de overvejende "kundskabsorganiserede" fag

Nogle gange taler man om faglitteratur *versus* BDI-fagene. Denne artikel argumenterer for, at dette er forkert: faglitteratur er en del af BDI-fagene, sågar en meget central del. Begreber som "biblioteksfaglige kernefag", "informationsvidenskab" o.lign. omfatter også faglitteratur, vel at mærke i den udformning, der senere skal argumenteres for⁴.

Også områdets historiske udvikling dokumenterer ovenstående: *Informationsvidenskaben udspringer historisk af videnskabelig kommunikation og dokumentation*, men har efterhånden fået en udvidet betydning, der gør faget sværere at afgrænse fra bl.a. datalogi og kommunikationsforskning.

Hvis andre fag definerer sig selv som "kernefag", da er resten automatisk defineret som "perifere fag" (selvom dette ikke siges direkte), hvilket jo ikke kan siges at være nogen venlig måde at definere sine kollegers rolle på. Så der er både faglige og etiske argumenter for at opfatte faglitteraturen som en del af kernen.

Alternativt vil jeg nedenfor skitsere en opdeling af BDI-fagene i to analytiske hoveddimensioner: henholdsvis "den systemanalytiske" og "den kundskabsorganisatoriske" dimension. Jeg vil også redegøre for, at disse to hoveddimensioner gennemskærer de fleste centrale BDI-processer (f.eks. klassifikation og informationssøgning). Man kan også sige, at de tenderer imod en ubehagelig dualisme, som gerne skal modarbejdes af en integration.

Spørgsmålet om hvilke kerediscipliner BDI-fagene består af, og hvordan disse discipliner klassificeres, forudsætter en almen teori om informationsvidenskab. Udviklingen af informationsvidenskabens grundlæggende teori er desværre noget der i høj grad udgør et forsømt forskningsområde. I min disputats (Hjørland, 1993) skitserer jeg min egen opfattelse, at *kernen i en BDI-teori er en almen teori om informationssøgning og vidensrepræsentation*. Hvis man har andre opfattelser, må man prøve at vise, hvori begrænsningerne i ovennævnte opfattelse ligger. Det haster imidlertid. Det er ret så afgørende, at der kan hurtigt kan skabes en rimelig konsensus om et tilstrækkeligt alment og dog afgrænseligt område, som hele det grundlæggende fagudviklingsarbejde kan tage afsæt i.

Herunder er det vigtigt, at nå til en afklaring af *kulturformidlingsteorien*: hvorvidt en almen teori om informations søgning er en tilstrækkelig bred teoriramme til også at dække f.eks. litteratur, musik og billedmedier. Selv vil jeg mene ja, men jeg forstår godt mange humanistiske kollegers betænkelighed, fordi det meste af den hidtidige informationsvidenskabelige forskning har været dyrket alt for snævert og positivistisk: den kan kulturfagene af gode grunde ikke føle sig hjemme i. Faktisk mener jeg, at mange humanistiske fags metoder (f.eks. videnskabsteoretiske analyser, historisk kildekritik, litterær receptionsanalyse og litteratursociologi) har mulighed for indefra at udvikle informationsvidenskaben og skabe en frugtbar og helt nødvendig fornyelse. Omvendt ser jeg en fare for, at en selvstændig organisering af "kulturfagene" kan isolere disse fra arbejdet med en opbygning af informationsvidenskaben, hvis identitet og integration dermed nedbrydes. Store dele af biblioteksskolens ressourcer vil i så fald fortsat anvendes til fag, der mere professionelt dyrkes på universiteter og andre højere læreanstalter, og i forhold til hvilke biblioteksskolen kun kan spille 2. violin.

Begreberne "information" og "viden" er særdeles vanskelige at definere. I denne forbindelse ønsker jeg imidlertid at påpege, at de i relation til BDI-professionens erkendelsesinteresse er nært beslægtede. Historisk har det imidlertid forholdt sig sådan, at begrebet "information" i efterkrigstiden især har været forbundet med begrebet "informationsteori", der igen har en meget snæver informationsteknologisk affinitet. Begrebet "viden" (erkendelse, kognition) har derimod haft en stor affinitet til filosofi, videnskabsteori, videnssociologi, psykologi og lingvistik.⁵ D.v.s. en vigtig pointe er, at "informationsvidenskaben" er om ikke fejludviklet, da stærkt amputeret, bl.a. fordi fokuseringen på ordet "information" har lukket af for vigtige faglige traditioner, der især har været dyrket af fag, der beskæftiger sig med "viden".

Den overordnede fagstruktur består efter min opfattelse dels af nogle almene, meta-faglige BDI-fag som f.eks. biblioteksadministration og -historie, dels af to store hovedområder eller snarere hovedsynsvinkler: *den mere systemorienterede synsvinkel*⁶ og *den mere kundskabsorganisatoriske synsvinkel*. Endelige kan den bestå af en række hjælpefag, hvoraf statistik uden tvivl er det vigtigste.

Den systemorienterede synsvinkel er bl.a. beslægtet med datalogi, og omfatter f.eks. formattering af bibliografiske poster, deskriptiv katalogisering, nationalbibliografi etc. Den kundskabsorganisatoriske synsvinkel er især beslægtet med videnskabsteori og videnssociologi og vedrører hovedsageligt faget "faglitteratur".

En vigtig pointe er imidlertid, at de fleste af de centrale BDI-fag har et næsten lige stort ben i hver synsvinkel. Fagområdet "klassifikation" beskæftiger sig således såvel med det systemorienterede approach: f.eks. software til tesaurusopbygning m.v., men mindst ligeså meget med klassifikation af vidensdomæner. Faget "bibliografi" har især i nationalbibliografi en meget formel, systemorienteret tilgang, men i fagbibliografien kommer man ind i det kundskabsorganiserende. Faget "referencearbejde" er i endnu højere grad en bibliografi koncentreret omkring konkrete, faglige vurderinger af referenceapparatet og dets udspring i domænespecifikke egenskaber og kriterier. I såvel det "systemorienterede" som i det "kundskabsorganiserede" synspunkt er fraværet af et informationsvidenskabeligt teorigrundlag og af kontinuerlig og koordineret forskning problematisk (hvilket bl.a. dette papir skal ses som et forsøg på at rette op). Hvad er alternativet til at basere en fagudvikling på klare, eksplicitte argumenter og dialog om indholdsmæssige forhold?

Vigtigheden af h.h.v. rent bibliotekstekniske kundskaber og rent "fagfaglige" kundskaber i informationsvidenskaben kan man have mange meninger om. Det er meget vigtigt, at man ikke låser sig fast i en yderposition, og at man ikke af fagideologiske grunde stikker hovedet i busken, men erkender, at også dette problem er et spørgsmål, som man kan komme nærmere bl.a. ved undersøgelser.

Leif Kajberg refererer således en undersøgelse af Gibbs (1993) over nødvendigheden af forekellige faglige baggrunde i et natur- og lægevidenskabeligt bibliotek, og siger bl.a. i denne forbindelse:

"...den røde tråd i besvarelsene er klart, at det ikke er uomgængelig nødvendigt at have en universitets- eller college-grad i kemi, botanik, medicin etc. for at bestride jobbet i [et] fagspecialiseret bibliotek, der betjener mange forskere...

...Men som helhed forstod bibliotekarene uden dokumenteret "fag-faglig" ekspertise at klare sig....

...Det interviewspørgsmål, som fik bibliotekarerne vakte mest diskussion og som knytter an til statusproblemerne for bibliotekarisk uddannede, havde følgende formulering: Uden viden om det fagområde, som klienterne forsker inden for, marginaliseres bibliotekarerne til en kontormæssig funktion - til "kustoder" i forhold til materialesamlingerne. 5 [ud af 12] af de adspurgte erklærede sig enige, men andre tog klart afstand. Fx lød et udsagn: "Klart uenig. Viden om indekseringssystemer er vigtigere end viden om emneområdet. Vi er her for at hjælpe vores klienter med at få adgang til information, ikke for at fortolke information".

En af konklusionerne af undersøgelsen er, at en bibliotekar med et akademisk fagspeciale [som ekstrauddannelse] kan give en bedre service på nogle områder, men disse områder er ganske snævre - og bliver stadig mindre i takt med at den faglige viden bliver mere og mere specialiseret" (Kajberg, 1994).

Andre undersøgelser peger i en anden retning. Shute & Smith (1993) påpeger således, at også intermediære, der ikke har domæneviden, har behov for at trække hårdt på den smule domæneviden, de måtte have opsnappet tilfældigt for at kunne anvende de domæne-afhængige søgetaktikker. Tilsvarende belyser Sutton (1994) at en undersøgelse af juridiske informationssystemer som LEXIS og WESTLAW forudsætter et domænespecifikt relevansbegreb⁷.

Ved på denne måde at have refereret undersøgelser med delvis modsatrettede tendenser, håber jeg at have gjort spørgsmålet mere åbent og tilgængeligt for yderligere undersøgelser og debatter.

Det er imidlertid ekstremt vigtigt ikke blot at skelne imellem på den ene side en BDI-teori og -uddannelse, der er helt indholdstom, og på den anden side en ren fag-faglig uddannelse, der intet har med informations-søgning og kundskabsorganisation at gøre. Der eksisterer en tredje mulighed: der eksisterer overgange imellem det rent fagligt indholdsmæssige og det indholdsneutrale, data-tekniske. Denne tredje mulighed kan f.eks. bestå i det, som vi (f.eks. i Hjørland & Albrechtsen, 1994) kalder for "den domæneanalytiske horisont" i informationsvidenskaben.

Den domæne-analytiske informationsvidenskabelige teori består i udforskning af informationsstrukturer m.v.

Denne tilgang er på samme tid BDI-faglig og orienteret imod fag, d.v.s. den opbygger ikke en teori ud fra den forudsætning, at man kan opstille BDI-faglige principper uden at interessere sig for, om de er lige velegnede indenfor alle områder. Det domæne-analytiske og kundskabsorganiserede perspektiv på informationsvidenskaben må således ikke forveksles med et rent "fagfagligt" perspektiv⁸.

At den kundskabsorganisatoriske del er af uhyre stor betydning fornemmer de fleste intuitivt og fra egen erfaring: Får man som bibliotekar et spørgsmål, er f.eks. edb-tekniske problemer ofte trivielle i forhold til fagligt-indholdsmæssige. Man kan analytisk skelne imellem de søgetaktiske foranstaltninger, der er emne- eller domæne-afhængige og de, der er domæneafhængige. Det er en rent analytisk skelnen, for der er i alle virkelige søgesituationer tale om en stærk interaktion imellem anvendelsen af domæneafhængige og domæne-afhængige taktikker. Derfor foregår der da også i BDI-faglig praksis (f.eks. i forsknings- og folkebibliotekernes "fagreference" og i Artikelbasens redaktion) meget ofte en eller anden form for faglig specialisering⁹, der kan tage hensyn til de domænespecifikke forhold.

Eet forhold omkring denne dualisme imellem systemanalytiske og kundskabsorganisatoriske tilgange er således, at der på tværs af fagområdeopdelingen eksisterer en vis de facto domæneorienteret subspecialisering. Indenfor faget "referencearbejde og dokumentation" er der reelt en vis fagdeling, f.eks. i geografi, jura og erhvervsbaser. I katalogisering er katalogisering af musikaler tilsvarende en subspecialisering. En overvejelse, der er en tanke værd er, hvorvidt der hos *alle* biblioteksskolens lærere og forskere burde være en *dobbeltkvalificering*: såvel en specifik BDI-kvalificering som en "fagfaglig" kvalificering¹⁰. En dobbeltkvalificering ville bl.a. indebære, at skolens ekspertise blev udbredt til et langt større antal fag, at der opstod en mere rimelig arbejdsfordeling, men fremfor alt, at det indholdsorienterede og det funktionsorienterede aldrig blev kunstigt isoleret.

Spørgsmålet om den faglige ekspertise blandt skolens lærere har også et andet perspektiv: På den ene side har en institution, der arbejder med information og viden et stort behov for en bred fagdækning. Dette er domæneperspektivet. På den anden side er informationsvidenskaben et tvær- eller transfagligt og multidisciplinært teoridomæne, der har behov for mange arter af humanistisk, samfundsvidenskabelig og naturvidenskabelig

ekspertise i fagudviklingen. Eksempelvis burde det være naturligt at have sprogvidenskabelig ekspertise repræsenteret i biblioteksskolens lærerkorps¹¹. Såfremt biblioteksskolen ikke rekrutterer dygtige forskere indenfor sine vigtigste grænseområder eller basisdiscipliner, så vil informationsvidenskaben sandsynligvis blive udviklet i andet regi.^{12 13}

III. "Faglitteratur"-fagene

Faglitteratur (engelsk: "non-fiction") er litteratur, d.v.s. en kategori af dokumenter knyttet til et fag, enten en videnskab som f.eks. kemi eller et praktisk fag som f.eks. handel. Der findes dog også "faglitteratur" (i betydningen "non-fiktion"), der ikke primært er knyttet til fag, f.eks. aviser og telefonbøger. Nogle gange anvendes betegnelsen "*saglitteratur*" for at eksplicite, at der findes andet end litteratur bundet til fag. Faglitteratur afgrænses traditionelt fra fiktionslitteratur. På det seneste har mellemformen "faktion" fundet behandling som en selvstændig kategori (jfr. Hams Larsen, 1990).

"Faglitteratur" som undervisningsfag på biblioteksskolen har sammenhæng med en BDI-mæssig jobfunktion: "*Fagreference*". Fagreference er en formidlingsfunktion og en informationservice, der udføres af "fagreferenter". Begrebet fagreference kendes såvel i forskningsbiblioteker som i folkebiblioteker. Kolding Nielsen (1991) beskriver fagreferentinstitutionens oprindelse, udvikling, opgaver og omformning i de senere år på Det kongelige Bibliotek; Ørom (1993) beskriver fagreferencefunktionen især i folkebiblioteksperspektiv som en intellektuel, indholdsmæssigt formidlende funktion, der adskiller sig fra en mere "håndværksmæssig" varetagelse af specialiserede opgaver som registrering, læsesalsarbejde, udarbejdelse af bibliografier og litteraturlister. Begrebet kendes internationalt bl.a. under betegnelserne "subject specialist", "subject bibliographer" og "academic librarian".

Figur 2: Fagreferenters centrale jobfunktioner

- 1) fagrelateret materialevalg
- 2) fagrelateret emneanalyse og emneangivelse (klassifikation og indksering)
- 3) fagrelateret publikumsbetjening (især informationssøgning)

Et godt eksempel på en beskrivelse af nødvendige kvalifikationer for at kunne fungere i et fagbibliotek giver bibliotekar Nørregaard Christensen (1993). Hun peger bl.a. på viden om informationsstrukturer inden for et fagområde og paradigmeskift og videnskabsteori som to nødvendige kundskabsområder, der har rod i faglitteraturfagene.

Det er derfor ikke uden grund, at der under faglitteraturområderne på Danmarks Biblioteksskole idag undervises i disse funktioner¹⁴, for så vidt angår emneangivelse og informationssøgning dog med udgangspunkt bl.a. i vigtige "systemorienterede" forudsætninger bibragt fra andre fagområder¹⁵.

BDI-funktionen "fagreference" aktualiserer igen spørgsmålet om *fagspecialiseringens og fagspecialistens rolle* i informationsformidlende institutioner og processer¹⁶. Her skal kun slås fast, at der aldrig kan være tale om et "enten eller", men om et "både og", og at såvel faget "faglitteratur" som informationsvidenskaben i alm. har det som et påtrængende fagligt problem, at få den relevante "domæneviden" kortlagt og integreret i informationsvidenskabens teoretiske struktur.

Om en fagreferent, en dokumentalist m.v. kan man iøvrigt sige, at vedkommende adskiller sig fra *fagernespecialist* ved i højere grad at være en *faglitteraturspecialist*¹⁷. Der er en vigtig nuanceforskel på at være specialist i emnet selv i forhold til litteraturen om emnet, selvom det ofte kan være svært at være det ene uden det andet (hvilket iøvrigt også er noget forskelligt fra domæne til domæne). Videre kan man sige, at fagreferenter m.v. typisk i deres ekspertise har hovedvægten på referencelitteraturen, herunder faglige databaser, mens emnespecialister har størst kendskab til primærlitteraturen. Videre kan man sige, at fagreferenter i højere grad har viden om et fag end i et fag.

Faglitteratur eller "fagencyclopædi" er som sagt et informationsvidenskabeligt fag, f.eks. på Danmarks Biblioteksskole, et fag, der har faglige vidensdomæner og faglitteratur som genstand. Som et eksempel på, hvordan man kan opfatte faglitteratur som fag, kan nævnes *faglitteraturens historie*:

Faglitteraturhistorie: I "Illustreret dansk litteraturhistorie I-IV" (Petersen & Andersen 1916-34) blev faglitteraturen også medtaget som en del af den almene litteraturhistorie!

Siden er faglitteraturen gledet ud af de almindelige litteraturhistorier, velnok af to grunde:

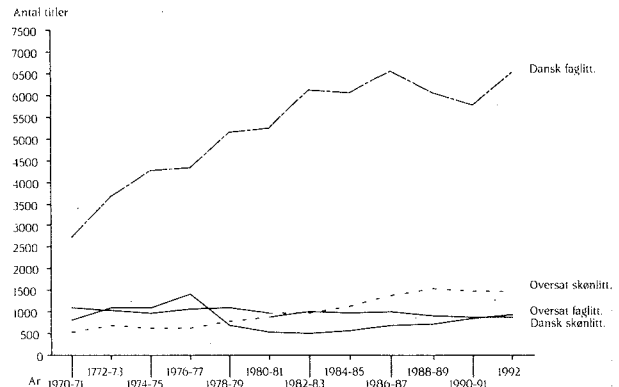
1. det har været oplevet som for uoverskueligt at forsøge at dække
2. en stærk positivistisk indflydelse i dette århundredes første halvdel prioriterede ikke et forsøg på helhedssyn på faglitteraturens udvikling.

Et fags historie, f.eks. psykologiens historie, kommer naturligvis ind på fagets litteratur og dermed indirekte på dets litteraturhistorie. Men psykologiens litteraturhistorie er noget ganske andet end psykologiens historie. Hvis der eksisterede en "psykologiens litteraturhistorie" ville man f.eks. heri beskrive, hvornår det første psykologiske tidsskrift blev etableret, hvornår Psychological Abstracts blev grundlagt, hvilke bøger, der har haft særlig stor betydning i faget internt og for den offentlige opfattelse af faget (receptionsanalyse) etc.

Det er imidlertid et savn, at faglitteraturen ikke er betragtet i sammenhæng og historisk i nyere tid, og måske er der ved at ske en udvikling på dette felt. Tidsskriftet "Bok og samfunn" nr. 4 (Norsk Boghandlertidende, 114 årg., 1993, 24. feb.) er således et særnummer om faglitteratur, dens stilling, kulturelle betydning m.v. Det fremgår bl.a., at 85 % af skriftkulturen i Norge er faglitteratur, og at man starter et forskningsprojekt: "Norsk sakprosas historie".

Den historiske tilgang til faglitteraturen udgør een facet og een mulighed. En anden mulighed (der udgør et markant indslag i studiet af faglitteratur) udgøres af *bibliometriske undersøgelser*. Bibliometriske undersøgelser (eller informetriske undersøgelser, som nogen nu foretrækker) kortlægger faglitteraturens struktur, såvel indenfor et fag, som strukturen fagene imellem. Vigtige eksempler er Griffith (1990); Griffith & Small (1983); Griffith; Small; Stonehill & Dey (1974); Small & Griffith (1974) samt Stevens (1956). Den historiske tilgang og bibliometrien kan ret naturligt udvides med en litteratursociologisk tilgang til faglitteraturen, således som det f.eks. har været foretaget af Norsk kulturråd (1986) i rapporten: *Utrekning om faglitteraturens stilling i Norge*. Sociologisk har faglitteratur været karakteriseret ved en fantastisk kvantitativ udvikling, som vist i nedenstående figur:

Figur 3: Fordeling af titler på dansk/oversat fag- og skønlitteratur 1970-1992

Kilde: Ziegler Bogbjerget, 1993, side 32

Også f.eks. Wersig (1973, side 95ff) har et hovedafsnit "Zur Soziologie der Fachinformation". Den sociologiske tilgang til faglitteraturen interesserer sig for faglitteraturens brug og brugergrupper, hvilke eksplicite og implicite funktioner faglitteraturen tjener m.v.

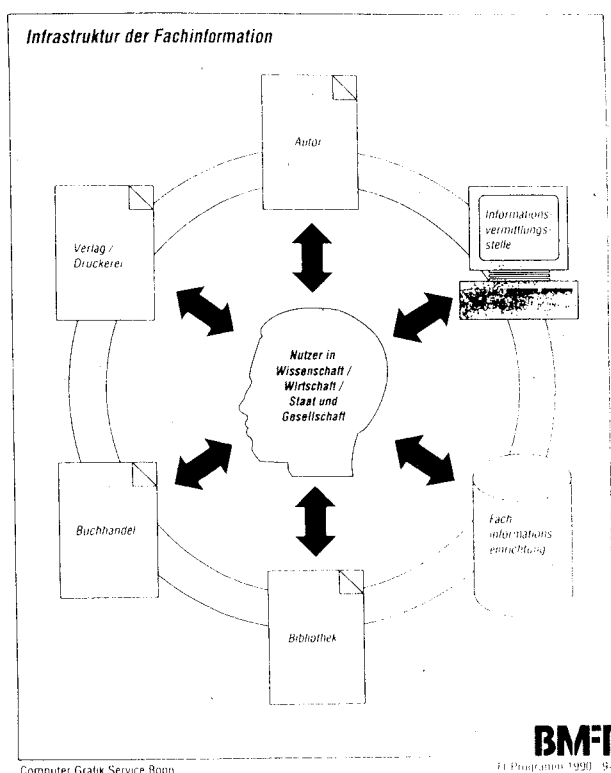
Såvel den historiske som den litteratursociologiske tilgang til faglitteraturen er særdeles relevante og bør absolut styrkes fagligt. Lunds artikel (1994) i dette nummer er et særdeles velkomment bidrag. *Såfremt der også i Danmark skulle vise sig mulighed for igangsættelse af større forskningsprojekter på dette område, skulle vi gerne være parate og synlige i forhold til sådanne opgaver på Danmarks Biblioteksskole*. Imidlertid skal vi nedenfor søge at vise, at der er endnu mere påtrængende opgaver, der må prioriteres højere i første omgang. Den litteraturhistoriske og -sociologiske synsvinkel på faglitteraturen indebærer næppe det helt centrale perspektiv set ud fra informationsvidenskabelige og formidlingsmæssige synsvinkler, hvorfor der eksisterer mere nærliggende mål.

BDI-faget "faglitteratur" kunne måske rettere betegnes "fagkommunikation" eller "faginformation", idet det også omfatter f.eks. undersøgelser af forskeres uformelle faglig kommunikation, ikke blot de trykte medier. I forhold til Lund (1994), der er inspireret af det skønlitterære marked, og som derfor opfatter faglitteraturen som ét sammenhængende system, er vi mere tilbøjelige til at opfatte et givet fag som et system og

fagets faglitteratur som nogle af kommunikationskanalerne i dette system¹⁸. To forskellige fags litteratur ses derimod som hørende til to forskellige systemer. Heri ligger også den helt centrale erkendelse, at faglitteratur er struktureret i *fag*, at fag er forskellige¹⁹, og at det er fagenes genstande eller objekter, deres erkendelsesinteresser m.v., der er den dybeste struktureringsfaktor i udformningen af faglige informationssystemer og dermed for principper for informationssøgning.

Faget faglitteraturs hovedopgave - som jeg ser det - er at nå frem til nogle principper for informationssøgning og vidensrepræsentation byggende på indholdsmæssige karakteristika og generaliseringer, d.v.s. på videnskabs-teoretiske og -sociologiske undersøgelser. F.eks. at undersøge hvorvidt fag har forskellig citeringspraksis, fagterminologi, klassifikationsstruktur, publiceringsnormer, tværfaglige forbindelser m.v., og hvad der betinger disse forskelle. Når man undersøger disse ting skal man hele tiden have i baghovedet, at undersøgelserne skal tjene til at formulere principper, der kan anvendes til udformning af informationssystemer, som retningslinier for informationssøgning og for vidensrepræsentation.

Figur 4: Infrastruktur for Faginformation

Kilde (figur 4): Fachinformationsprogramm der Bundesregierung, 1990-1994, Bonn, 1990. Gengivet efter: DANDOK: En Dansk Informationspolitik, april 1993, side 313.

Denne artikels udgangspunkt har hele tiden været, at "faglitteratur" udgør et (eller flere) fagområder, og at et fagområde ikke blot består af en række monader eller en samling individualistiske fagfolk, uden udfoldede *fælles principper* og undervisningsgrundlag. Der er imidlertid forhold i fagområdets natur, der betinger, at det kan være svært at få en fælles horisont og et mere eller mindre homogent undervisningsgrundlag^{20 21}.

Den faste undervisning skal på den ene side være almen, på den anden side afspejle at fag er forskellige. Jeg vil gerne eksemplificere, hvordan jeg finder, at dette problem kan løses:

Eksempel: Indenfor f.eks. materialevalg kan man udvikle generelt stof om materialevalget, således som min artikel om kvalitet (Hjørland, 1992a) er et eksempel på. Undervisningen i materialevalg skal meget gerne indeholde konkrete fagspecifikke elementer, og det almene stof (f.eks. kvalitetsproblemer) må ses som en generalisering af faglige principper. D.v.s. man kan ikke lave avanceret undervisning og forskning i materialevalg, der abstraherer fra fagligt indhold og faglige normer m.v. Men man kan - ligesom f.eks. i videnskabs-sociologien - lave analyser af enkelte fag. Lærerkorpsets *tværfaglige* baggrund skal således udnyttes til at skabe et alment stof, der udnytter den fagspecifikke viden, ikke ser bort fra den. Den enkelte lærer skal med andre ord ikke blot undervise i det fag, vedkommende er uddannet i. Ej heller skal vedkommende se bort fra det. Faget skal anvendes til indsamling af eksempler, principper, metoder o.s.v. til almene teorier om materialevalg. Sådanne almene teorier vil indebære, at fag er forskellige (f.eks. at "hårde fag" har andre problemer end "bløde fag"²². De almene teorier om materialevalg indeholder med andre ord en fagtypologi og specifikke retningslinier for materialevalg med udgangspunkt i en sådan fagtypologi. Derved bliver en "almen teori" ikke en reduktionistisk teori om, hvad alle fag har tilfælles, men netop en almengørelse med udgangspunkt i forskelligartetheden. Hvor en reduktionistisk teori vil tendere imod det trivielle, f.eks. at der findes

anmeldelsestidsskrifter o.s.v., vil en generaliseret teori have perspektiv og dybde.

Faget "faglitteratur" må således finde sin identitet imellem flere mulige poler. Nedenfor præsenteres og diskuteres tre hovedmodeller. For klargøringens skyld trækkes liniærne i disse modeller noget skarpere op, end hvad der er baggrund for i den praktiske undervisning.

En pol er en forholdsvis teoriløs introduktion i den konkrete faglitteratur. Den kan betegnes "mønsterliste-modellen" har tidligere haft en fremtrædende plads og spillet en vigtig rolle. Axel Andersens bøger: "Fagbøgernes hvor står det" (1971) & "Faglitteratur - Systematisk bibliografi" (1972) kan nævnes som fremtrædende prototyper på denne første pol. Den historiske betydningen af denne pol fremgår af nedenstående citat af Robert L. Hansen i hans 25.års jubilæumstale til Danmarks Biblioteksskole den 16. september 1943:

Figur 5:

"Hovedformålet er stadig at bibringe de vordende Bibliotekarere den størst mulige Kendskab til den Litteratur på Dansk, der kan have Betydning for dansk Almenhed - og dansk Bogkundskab er derfor stadig Skolens største Fag - og dertil at indøve dem i Brugen af de Håndbøger og Bibliografier, der er den arbejdende Bibliotekars fornemmeste Arbejdsredskaber....."

Robert L. Hansen den 16. september 1943 (Citeret fra Harbo, 1993b, side 12).

Med faglitteraturens enorme omfang, og med det stærkt differentierede behov fra een bibliotekstype til en anden, er denne tilgang idag ret så utopisk og ørkesløs. De konkrete faglitterære titler, som der er behov for i en given situation kan ikke indlæres i en teoretisk uddannelse, der må fokuserer på typologi, søgemodeller m.v. og overlade den konkrete værkkundskab til indlæring i det konkrete arbejde og som sidegevinst ved andre undervisningsaktiviteter, ved almen læsning af fag- og kulturtidsskrifters anmeldelser o.lign.

Denne pol kan imidlertid afgrænses til en gennemgang af faglige bibliografier og håndbøger, hvilket fagområde er blevet betegnet "*specialbibliografi*"²³. Som prototype på en lærebog i specialbibliografi kan nævnes Hjortgaard Christensen et al.: "Referencematerialer indenfor naturvidenskab & medicin" (1985). Faget "specialbibliografis" største svaghed er, at fraværet af teori bevirker, at det tenderer imod en for opremsende, udenadslærende og faktapræget pædagogik. *Der er imidlertid ingen tvivl om, at et bredt udvalg af faglige databaser og dokumenttyper udgør et meget centralt element i vort fagområde, og at arbejdet med konkrete faglitterære værker af forskellige typer kan gives et relevant perspektiv.* Imidlertid er en sammenkobling med teoretiske elementer om faglige dokumenttyper, fagterminologi, faglige paradigmer og informationsstrukturer en påtrængende nødvendighed.

En anden pol er en gennemgang af enkeltfagernes teoretiske skelet og deres hovedudviklingslinier. En sådan tilgang ses f.eks. i "Nordisk Håndbog i Bibliotekskundskab I-III" (1957), hvor Bind I flot lægger ud med "Videnskabens udvikling", dels i form af en generel oversigt over lærdomshistorien, dels i form af 11 kapitler om "De enkelte fags systematik og terminologi i deres historiske udvikling". Disse kapitler er fortrinsvis skrevet af mennesker med tilknytning til forskningsbibliotekerne.

Denne anden pol kan varieres, således at den som en udformning repræsenteres af (dele af) fag, således som disse f.eks. tager sig ud i universitær sammenhæng, og som en anden udformning mere pragmatisk tilpasses biblioteksskolen med henblik på at lære de fagelementer, der bl.a. er nødvendige for at kunne betjene sig af referencematerialerne (Jfr. første pol). En prototype på undervisningsmateriale af denne "pragmatiske" type er Koggersbøl Hansen (1991): "Kemi for informations-søgere". Det siger sig selv, at et sådant elementært fagkendskab er helt nødvendigt for at kunne betjene referenceværkerne i de pågældende fag. Dette spiller vel nok en større rolle i nogle fag (f.eks. kemi og musik) end i andre fag (f.eks. historie). I alle fag kan eksemplificerende behandlinger af sammenhænge mellem faglig viden og specielle faglige søgeproblemer, danne udgangspunkt for mere almene informationsvidenskabelige analyser.

Det, der især kan være problematisk ved denne pol er det forhold, at det er ret så utopisk at gøre bibliotekarere,

dokumentalister og informationsspecialister bekendt med det væsentlige teoriindhold i alle fag. Hvis man forsøger det, får uddannelsen let en udpræget overfladisk og utilfredsstillende karakter. Man må bygge på den ovenstående eksemplificering. Man kan også arbejde på en faglig specialisering, f.eks. som børnebibliotekarer, virksomhedsbibliotekarer eller som "science librarians". Måske ville det ideelle i denne forbindelse være efteruddannelse og/eller kombinationsuddannelse, f.eks. i samarbejde med andre læreanstalter²⁴. Biblioteks- og informationsskoler kan vanskeligt udvikle og opretholde et tilstrækkeligt kvalificeret fagligt niveau indenfor det brede spektrum af fag- og skønlitterære fag, børnelitteratur etc. Såfremt man anvender for mange kræfter herpå, så får man desuden færre ressourcer til at udvikle de elementer, der giver informationsfaget identitet og sammenhæng. Disse argumenter har man da også for længe siden har taget konsekvensen af bl.a. i studieplanerne.

Een måde at løse dette problem på repræsenterer Danmarks Biblioteksskoles undervisning i "Kultur- og idéhistorie", der jo bl.a. beskæftiger sig med videnskabshistorie (selvom den jo er bredere end blot dette). Herved opnår man mulighed for at komme ind på "fagfagligt" indhold, samtidig med at der fastholdes en historisk synsvinkel, d.v.s. opnås sammenhæng og identitet. Der er for mig imidlertid ikke tvivl om, at denne undervisning kunne gøres langt mere BDI-relevant, hvis den ikke blot blev drevet som et løsrevet fag, men i højere grad fokuserede på problemer i fagene med et direkte BDI-sigte (herunder videnssociologiske og videnskabsteoretiske problemstillinger, jfr. f.eks. nedenfor omtalen af Heine Andersen, 1988). Måske kan man udtrykke det på den måde, at kultur- og idéhistorie i for høj grad har karakter af uforpligtende orientering og i for ringe udstrækning indgår i opbygningen af informationsvidenskab.

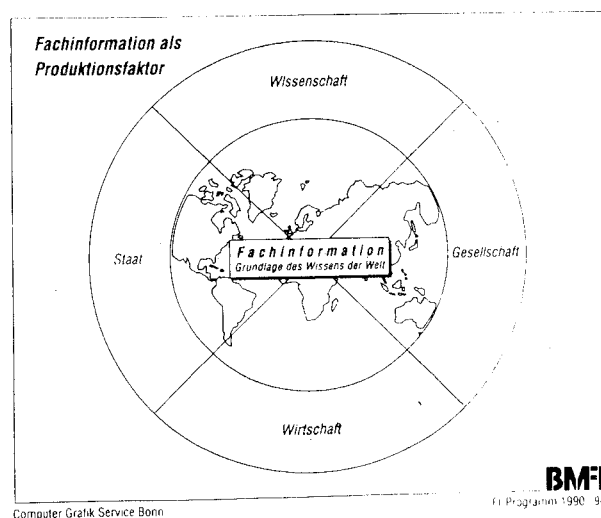
Såvel hvad angår de faghistoriske kapitler i "Nordisk Håndbog i Biblioteksskundskab", som kompendier a la "Kemi for informationssøgere" eller "lærebog i kultur- og idéhistorie", er der tale om bidrag, der er relativt uspecifikke, og som ikke har præg af bidrag til konstituering af en informationsvidenskab.

En tredje pol udgøres af en faglig eksemplificering af ren (edb-)teknisk gennemgang af søgesprog m.v., d.v.s. en undervisning i, hvad vi tidligere har betegnet som de "systemorienterede fag", blot eksemplificeret med

forskellige fags hjælpemidler. En artikel om "Thesaurus of Psychological Index Terms" (Walker & Mulholland, 1992) er en gennemgang af en fagtesaurus' historie.

Fordelen ved denne pol er, at den kan belyse relevante BDI-faglige problemer i forhold til hjælpemiddelsituationen i et fag. *Problemet i denne pol opstår, når der ikke er en tilstrækkelig integration af domænespecifikke teorielementer og informationsfaglige søgeproblemer.* Den nævnte artikel forekommer således "flad" og stærkt utilfredsstillende, fordi den (bortset fra nogle ret banale kommentarer om psykologiens mangefacetterede struktur) ikke formår at belyse, hvilke særlige faglige problemer, der gør sig gældende i faget psykologi, og hvilke konsekvenser dette bør få ved udformning af fagets tesaurus. D.v.s. det fagligt indholdsmæssige og det mere tekniske formelle bliver ikke forbundet. Denne pol kan derfor repræsentere en for "letkøbt" og derfor ret udpræget tendens i informationsvidenskab, der ikke forudsætter noget viden om det pågældende fag. Som påpeget af f.eks. Roberts (1985) bør man interessere sig for, hvilke særlige behov f.eks. samfundsvidenskabelige tesauri stilles overfor.

Figur 6: Faginformation som produktionsfaktor

Kilde: Fachinformationsprogram der Bundesregierung, 1990-1994, Bonn, 1990. Gengivet efter: DANDOK: En Dansk Informationspolitik, april 1993, side 313.

Mellem disse poler omfatter faget faglitteratur f.eks. videnskabelig og faglig kommunikation, faglitteraturens karakteristika, publiceringspraksis og organisationsformer (bl.a. belyst bibliometrisk), udviklingsmønstre,

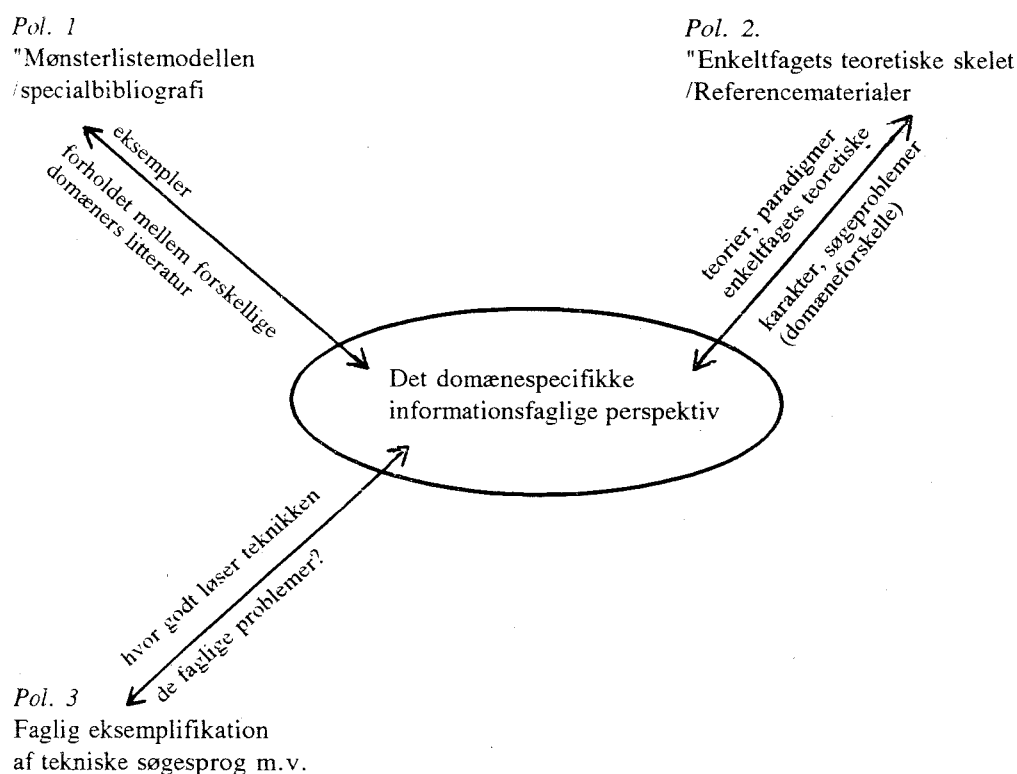
dokumenttypologi, fagenes systematik, fagsprog, indbyrdes relationer, erkendelsesinteresser, informationssystemer, "specialbibliografi" m.v.

For det domænespecifikke informationsfaglige perspektiv er begrebet "informationsstrukturer" centralt (Jfr.

Pors, 1978). "Faglitteratur" som fag er ikke blot en elementær introduktion i f.eks. de tilsvarende universitære fag, men bygger på en speciel BDI-orienteret synsvinkel, der omfatter en generalisering og er tæt knyttet til en videnskabsteorisk og -sociologisk analyse.

Figur 7:

Faglitteraturfagets "poler"
med domænemodellen som det integrerende perspektiv

På denne måde minder faget faglitteratur om andre fag, der studerer vidensdomæner (f.eks. videnssociologi og videnskabsteori). Informationsvidenskabens studier fags informationsstruktur m.v. Det kan man ikke gøre uden en berøring med faget²⁵.

Faglitteratur studerer ikke blot fag, men også tværfaglighed: Fags samarbejde, gensidige lån af begreber, teorier og metoder: interdisciplinaritet (jfr. Klein, 1990). Viden om tværfaglig forskning er relevant i

mange dimensioner, f.eks. i forbindelse med tværfaglig informationssøgning (jfr. Bartolo & Smith, 1993). Netop studiet af begrebet "tværfaglighed" indebærer en åbning for informationsspecialister i forhold til fagspecialister.

Et eksempel på en forsker, der forener disse poler i et integreret, unikt perspektiv, er den danske jurist Peter Blume, der f.eks. forsker i den juridiske informationssøgning, i juridiske informationssystemer (1986; 1989a;

1989b). Generelt uddannede informationsspecialister har været utilbøjelige til at gå ind i sådanne domænespecifikke problemer, selvom de undervises f.eks. i juridisk informationssøgning på biblioteksskolen. Efter min opfattelse burde generelt uddannede informationsspecialister imidlertid også kunne gøre sig gældende indenfor f.eks. håndbøger i informationssøgning, og ikke overlade alt arbejdet til fagspecialister.

Et andet eksempel på relevant forskning er Aabo (1987) og Heine Andersen (1988). *Disse sidste eksempler vil nok i højere grad end Blume kunne fungere som identifikations- og inspirationsgrundlag for informationsspecialister, fordi de er mindre bundet til eet konkret fagligt udgangspunkt.*

Faglitteraturens udfordring ligger i at skabe sammenhæng imellem på den ene side de ovennævnte tre poler og på den anden side fagene imellem: de enkelte fag skal levere input og eksempler til en generel teoretisk viden om informationssøgning, -registrering o.s.v. Dette er en stor udfordring, og der ligger mange fælder i form af ørkesløse fordybninger i enkelte fag eller poler, som hver for sig virker relevante og berettigede, men som ikke giver faget sammenhæng og identitet. Det er vor opfattelse, at især videnskabsteorien giver gode muligheder for et generaliseret perspektiv, der kan danne afsæt for faget faglitteratur/faginformation²⁶.

Problematikken har også sammenhæng med biblioteksskolens fagmål med hensyn til uddannelsesniveauer. Skal biblioteksskolen være *i front* indenfor f.eks. informationssøgningsteori og give undervisning og drive forskning på højeste niveau, eller skal vi overlade den avancerede undervisning og udvikling til andre, f.eks. databaseværternes egne uddannelsesprogrammer, og diverse universitetsinstitutters forskning og undervisning og nøjes med rollen som formidler af mere introducerende kurser? Alle faglitteraturlærere står her overfor et dilemma. Skal jeg f.eks. som psykolog anvende mest til på at følge med i tendenser indenfor nyere psykoanalyse og formidle dette til folkebibliotekarere på efteruddannelseskursus, eller skal jeg lægge kræfterne i udviklingen af f.eks. humanistisk og samfunds-faglig dokumentation, sådan som denne f.eks. varetages af arbejdsgrupper under DANDOK og American Society for Information Science?²⁷ Dette spørgsmål hænger igen sammen med biblioteksskolens udvikling imod universitetsstatus.

Indenfor informationsvidenskaben har der hidtil været en påfaldende ringe interesse for de synsvinkler, der behandles i denne artikel, og som kan betegnes den domæne-analytiske synsvinkel. Dette forhold ændrer sig imidlertid i disse år. Eksempelvis finder Bates (1987), at der indenfor informationsvidenskaben ikke har været meget opmærksomhed omkring selve variabelen "information", som hun finder er en meget magtfuld variabel. Hun baserer sine forslag på en undersøgelse af Mote (1962) og prøver at skitsere, hvordan online søgning afhænger af det konkrete emneområde, der søges i. Mote (1962) er et meget væsentligt, og hidtil altfor upåagtet forsøg på at se forskeres forskellige behov med udgangspunkt i forskellige typer forskningsområder:

- 1) Områder, indenfor hvilke de underliggende principper er veludviklet, litteraturen er velorganiseret og emneområdet er forholdsvis velafgrænset og defineret
- 2) Områder, der er bredere og hvor informationen er mindre velorganiseret
- 3) Områder med mange overlappende discipliner og en næsten ikke-eksisterende vidensorganisation. Der eksisterer nok litteratur indenfor områder af denne tredje type, men den eksisterende organisation er mildt udtrykt nytteløs til det eksisterende formål.

Mote finder, at tidsrøvende spørgsmål fordeler sig med 18, 32 og 50 i hver kategori, og indenfor type 1 områder er der måske mere brug for et bibliotek, hvor forskere kan betjene sig selv end for en egentlig informationstjeneste.

Faglitteraturfagene på Danmarks Biblioteksskole er som tidligere nævnt undervisningsmæssigt primært knyttet til BDI-faglige processer, som materialevalg, informations-søgning, klassifikation og indeksering, men varetager også undervisning, der giver baggrundsviden for disse processer, f.eks. "Videns- og materialeproduktion" og det nævnte "Kultur- og Idéhistorie med videnskabs-teori". Det er et ønske og en bestræbelse i faglitteraturen at fastholde forbindelsen til enkeltvidenskaberne uden at tabe undervisning i BDI-processerne af syne. F.eks. at kunne gennemgå årets faglitteratur indenfor bestemte fag med henblik på materialevalg. Decideret "fagfaglige" kurser (f.eks. "Nye tendenser i samfunds-fagene") arrangeres næsten udelukkende på efterud-

dannelsen. Problemet er naturligvis, at behovene altid er meget større end ressourcerne.

Den opfattelse, som jeg har givet udtryk for ovenfor, er på linie med en formulering af Erik Alstrup:

"I uddannelserne ved Sektion I og Sektion II var denne undervisning [d.v.s. undervisningen i faglitteratur] principielt bestemt af de karakteristika ved det enkelte videnskabsfag, dets litteratur og andre medier, der har særlig interesse i en biblioteksfaglig og bibliotekarisk sammenhæng; BDI-grunduddannelsen indebærer til forskel herfra i hovedsagen undervisning i *almene* træk ved videnskabeligt arbejde, dets organisation og tilgængeliggørelse samt den biblioteksfaglige og bibliotekariske håndtering af især faglitteratur. De enkelte videnskabsfag og deres litteratur leverer eksempler, men dominerer ikke hver for sig som tidligere". (Alstrup, 1988, side 342).

Eet er imidlertid at formulere en sådan ideel målsætning, noget andet er at udvikle undervisningsgrundlaget konkret, hvilket forudsætter en årelang, målbevidst indsats. Det er ret afgørende for fagets værdi og gennemslagskraft, at der ikke kun eksisterer løse torsoer, men et mere samlet og homogent program. Det er inkonsekvent f.eks. kun at have et udbygget "specialbibliografisk element" i visse fag.

Nedenfor skal skitseres en videnskabssociologisk fagtypologisering, som jeg mener er værd at ofre opmærksomhed i denne proces:

Fagtypologi

Man kan betragte forskningsfag udfra flere synsvinkler, f.eks. kognitive, organisatoriske og målgruppekarakteristika. Traditionelt har interessen for fagenes *kognitive* egenskaber været de dominerende. De kognitive egenskaber vedrører forhold ved selve vidensindholdet, f.eks. fagets afgrænsning, specialiseringsstruktur, teoretiske karakter etc. Interessen for fags *organisatoriske egenskaber* såsom prestigehierarki, arbejdsdeling, koordinationsmåder etc. er især blevet fremtrædende i moderne videnskabssociologi og filosofi efter den betydelige indflydelse, som Kuhn's paradigmatheori har øvet. Ifølge denne teori organiserer videnskaben sig jo omkring bestemte paradigmer.

Whitley (1984) har udarbejdet et forslag til en fagtypologi, der af Heine Andersen (1988) anvendes til at sige noget væsentligt om publikationsstrukturen i samfundsfagene.

Figur 8: Typer af videnskabelige fag Baseret på Whitley (1984), citeret efter Heine Andersen (1988, side 191)

Typer af videnskabelige fag			
Grad af opgave-usikkerhed		Grad af funktionel afhængighed: LAV Grad af strategisk afhængighed	
Teknisk	Strategisk	LAV	HØJ
	HØJ	1. <i>Fragmenteret adhocrati</i> (erhvervsøkonomi, empiristisk sociologi, politologi)	2. <i>Polycentrisk oligarki</i> (tysk filosofi, klassisk sociologi)
HØJ	LAV	3. <i>Ustabil</i>	4. <i>Opdelte bureaukrati</i> (angelsaksisk nationaløkonomi)
Grad af funktionel afhængighed: HØJ Grad af strategisk afhængighed:			
		LAV	HØJ
	HØJ	5. <i>Professionelt adhocrati</i> (biomedicin, ingeniørvidenskab, eventuelt statistik)	6. <i>Polycentrisk profession</i> (eksperimentel fysiologi, matematik)
LAV	LAV	7. <i>Teknologisk integreret bureaukrati</i> (kemi)	8. <i>Begrebsmæssigt integreret bureaukrati</i> (fysik)

Anm.: Figuren er baseret på Whitley (1984).

Arbejdet med en fagtypologi, der kan udsige noget væsentligt om informationsstrukturer m.v. i forskellige typer af fag og brancher, udgør således eet element i fagområdet teoretiske udvikling. Min egen forskning indenfor det faglitterære og kundskabsorganisatoriske i informationsvidenskab udvikler jeg i øvrigt mest under overskriften "*domæneanalyse*", jfr. f.eks. Hjørland (1993[a], side 141ff & 1993[b]), Hjørland & Albrechtsen (1994).

Det må fastslås, at området har et stort forsknings- og udviklingsbehov. Et fag må besidde en vis minimum, have en vis "kritisk" masse for at få "impact". Spredte undersøgelser i mere eller mindre tilfældige fagområder kan ikke gøre det. Det haster med at få etableret denne kritiske masse.

Fagområdernes fremtidige betegnelse

Fagene "faglitteratur" (tidligere "*fagencyclopedi*") på Danmarks Biblioteksskole var oprindeligt opdelt i fire områder: Naturvidenskab, Teknik, Humaniora og

Samfundsvidenskab. Idag er områderne lagt parvis sammen, således at der opereres med to fagområder "Faglitteratur: Naturvidenskab/teknik" og "Faglitteratur: Humaniora/samfundsvidenskab" (eller blot hhv NAT/TEK & HUM/SAM). En eventuel yderligere sammenlægning vil reaktualisere dette terminologiproblem. Det er ikke stedet i denne artikel at drøfte biblioteks- og informationsskolerens optimale fagstruktur, men terminologiproblemet vil også af andre grunde være hensigtsmæssig at genoverveje på baggrund af refleksioner over fagets udvikling og mål.

Måske er det indhold, vi gerne vil udtrykke, lettere at formulere på engelsk. Da Ole Harbo var leder af afdelingen for samfundsvidenskab betegnede han sig på engelsk "Head of Department. Social Sciences Information Studies". Det finder jeg er en god og rammende betegnelse, som jeg også selv har videreført - tilpasset den nye fagstruktur. Faglitteraturfagernes kerne er informationsstudier indenfor vidensdomæner. Et terminologiproblem opstår, hvis man vil have en fælles term for alle faglitteraturfag. Betegnelsen *faginformati*²⁸ kan ses som en bredere term end faglitteratur, d.v.s. en betegnelse for informationer knyttet til faglige institutioner, uanset om denne information formidles i form af litteratur eller f.eks. via databaser eller uformelle kommunikationskanaler. Betegnelsen anvendes mest i den tyske form "fachinformation", og man har i Tyskland et udbygget net af "Fachinformationsstelle" (jfr. også f.eks. Bundesminister, 1990; Capurro, 1986).

Et andet forslag er "*kundskabsorganisation*" jfr. Ørom (1993) (evt. udvidet til "*Kundskabsorganisation og formidling*"). Dette ligger så tæt op ad "vidensorganisation", at det er meget subjektivt, hvad man skal foretrække. Begge disse begreber indeholder nogle fælles fordele og nogle begrænsninger. Til fordelene hører, at det bringer fagene nærmere til den BDI-mæssige kerne, og til ulemperne tilsvarende, at det vigtige udgangspunkt i faglige informationsstrukturer ikke er eksplicit.

En mulighed ville være, at døbe fagområdet efter det centrale indhold: *videnskabsteori og videnssociologi*. Ulempen er her især, at det ikke eksplicit fremgår, at videnskabsteorien og videnssociologien ikke blot er overtaget andetsteds fra, men udvikles i relation til informationsvidenskabelige problemstillinger.

Endelige tilbagestår naturligvis muligheden for at bibeholde betegnelsen "*faglitteratur*", evt. omformet til

"*faglig kommunikation*", "*faglig formidling*", "*faglig dokumentformidling*" eller lign.

Ovenstående er en oversigt over de muligheder, jeg selv kan komme på. Af disse forekommer "*Kundskabsorganisation*" og "*Faginformati*" mest velegnede. Den endelige prioritering afhænger naturligvis også af de øvrige, kommende områders indhold og betegnelser.

Uanset hvilket navn, man måtte vælge for faglitteratur, og uanset hvilken organisationsstruktur man måtte vælge for de informationsvidenskabelige discipliner, står een ting fast: information og viden er altid information og viden om noget bestemt, noget indholdsmæssigt. Forholdet imellem generel og domænespecifik viden, og imellem generelle og domænespecifikke principper for informationsformidling og -systemer vil altid høre til kerneområdet.

Perspektiv

BDI-fagets eksistensberettigelse står og falder med dets betydning for slutbrugeren. Et biblioteks-, dokumentations- og informationsvæsen har ingen værdi blot i sig selv.

Biblioteksskolens rolle i BDI-faget er snævert knyttet til områdets teoretiske del, til informationsvidenskaben. *Informationsvidenskabens teoretiske eksistensberettigelse står og falder med, at den kan bidrage til at slutbrugere typisk bliver bedre informeret, end hvis disciplinen ikke havde eksisteret.* Dette bidrag kan enten være noget, der henvender sig direkte til slutbrugere (f.eks. håndbøger i informationssøgning for givne målgrupper) eller som indirekte gavner slutbrugeren ved at der udvikles bedre og mere effektive biblioteker, informationssystemer og intermediære. *Men i alle tilfælde er slutbrugerperspektivet uomgængeligt!*

BDI-sektoren har en vis tradition for at lave håndbøger og kurser i informationssøgning for slutbrugere. Denne tradition må udvikles meget, hvis den typiske bruger skal opleve BDI-sektorens teori, forskning og uddannelse som relevant for en mere effektiv informationsforsyning.

Nogle slutbrugere identificerer sig ganske vist ikke med et bestemt domæne, men så er deres behov ofte heller ikke særlig entydigt, og en BDI-faglig teori om, hvordan man identificerer relevante dokumenter ikke særlig

relevant. For denne type brugere er en bredere kulturformidlingsteori nok det mest relevante teorigrundlag.

Andre slutbrugere identificerer sig ofte med et bestemt domæne, f.eks. medicin, jura eller musik. Dette gælder især den mere professionelle bruger, d.v.s. den bruger, hvis behov ikke er arbitrært, men hvis job og effektivitet afhænger af en professionel identifikation og forsyning med information. Her kommer en BDI-faglig teori om informationssøgning derfor først og fremmest til sin ret. Såfremt vi skal gøre os gældende i forhold til denne type brugere, må der udvikles specifikke oversigter, vejledninger, principper m.v. for de enkelte fag. Uden et sådan system af hjælpemidler, forbliver BDI-teorien usynlig og kan forekomme irrelevant. Sådanne hjælpemidler kan laves af fagfolk i de enkelte fag, eller af forskellige slags bibliotekarer. Det er afgørende at området vokser. Det er bedre *for alle parter*, at der er noget at byde på, end at ens egen gruppe har monopol på det. *Informationsspecialisters professionalisme afhænger af en fond af respekteret og relevant viden. Den vigtigste prøvesten for denne videns relevans er dens brugbarhed i relation til slutbrugerens behov.*

En vigtig målsætning for BDI-sektoren, herunder biblioteksskolen og faget "faglitteratur" vil derfor være at koordinere og udvikle (alene eller helst i samarbejde med andre) et system af domænespecifikke hjælpemidler til informationssøgning o.lign., der bevirker, at BDI-teori forekommer synlig og relevant for slutbrugere.

Danmarks biblioteksskole skulle gerne som den førende uddannelses- og forskningsinstitution indenfor BDI-området kunne være igangsettende og koordinerende for en sådan udvikling, og i det mindste repræsenteret i relevante arbejdsgrupper (f.eks. i DANDOK-regi). Hertil fordres en hensigtsmæssig fagstruktur, og "faglitteraturens" problemer udgør i denne forbindelse et nøgleproblem.

Noter

1. Danmarks Biblioteksskole har en søsterorganisation i Norge, der hedder "Statens Bibliotek- og Informationshøgskole". Efter min mening er dette en bedre betegnelse end blot "biblioteksskole" i forhold til den udvikling vi er inde i, såvel internt på biblioteksskoler som i biblioteksvæsenet og samfundet som hele. Begrebet "information" skal med, fordi den institutionstype, der hedder bib-

lioteker er for snæver en ramme. Begrebet "høgskole" er væsentligt, fordi det signaliserer en beskæftigelse med problemerne på højeste faglige niveau.

2. "Faglitteratur" behandles her som eet fagområde. Organisatorisk er dette fagområde p.t. opdelt i Humaniora/samfundsfag på den ene side og Naturvidenskab/teknik på den anden. Det forhold, at faglitteratur her behandles som eet fag indebærer ikke nødvendigvis den konklusion, at det er fornuftigt at sammenlægge disse to fagområder (der oprindeligt bestod af fire områder).

Da fagområdet "Humaniora" bemandingsmæssigt var på sit højeste bestod det af een fagleder (JSM), 2 historikere (EKN & EA), 1 fast + timelærere i musik, 1 religion og filosofilærer (JhS), 1 film-lærer (WP) 4/7 kunsthøjskole (LD) + diverse timelærere f.eks. i psykologi. Samtidig bestod fagområdet "Samfundsfag" af 1 fagleder (OH), 1 lektor (ND) + diverse timelærere. De 2 fagområder tilsammen opererede således over mere end 9 hele stillinger.

3. Heri ligger også, at enkeltfag såvel som fagområdestrukturer ikke bør opfattes som udtryk for enkeltinteresser, historisk hævde eller tilsvarende. Alle elementer må bringes til at spille sammen for at få varetaget institutionens påtrængende behov for omstilling, identitet og betydning. En uddannelse, der i vid udstrækning består af ukoordinerede "monader" er ufrugtbar, uanset hvor relevant og populært hvert element forekommer for en isoleret betragtning.
4. Af samme grund finder jeg det uhensigtsmæssigt, at der i studieplaner nogle gange optræder betegnelser som "informationsvidenskab", "biblioteksfagligt grundkursus" o.lign. Hvis helheden i uddannelsen er biblioteksfaglig og informationsvidenskabelig, da er disse indholdsetiketter tomme. Hvis de er tomme, så savner det faglige indhold, der undervises i under denne etikette en begrundelse og en prioritering i forhold til andre indholdselementer.

Det er indlysende, at faget "faglitteratur" kan gives et indhold, så det ikke udgør en del af informationsvidenskaben. Dette behandles senere.

5. Det er så yderligere kompliceret derved, at den informationsteknologiske tankegang også har haft en stærk indflydelse på psykologi, lingvistik og filosofi, således at opfattelsen af mennesket som en komputer har kulmineret i 1980'erne og yderligere bevirket, at de BDI-forskere, der har orienteret sig i f.eks. psykologi og lingvistik ikke i disse fag har haft let ved at finde et alternativ til den informationsteknologiske tankegang. Dette forhold ændrer sig imidlertid i disse år.
6. Begrebet systemteori anvendes i denne sammenhæng som en konstruktion, der dels omfatter *teknisk systemteori* (især af datateknisk art), dels omfatter det *organisatoriske systembegreb* (f.eks. bibliotekssystemet, og det nationalbibliografiske system). Der er naturligvis behov for yderligere teoretiske afklaringer af disciplinernes indbyrdes forhold.
7. Side 187 siges bl.a. : "The concept of relevance in this problem domain is a dynamic notion with roots deep in the way law is practiced in the United States. This leads to the conclusions that the nature of the relevance judgment shifts along a knowledge continuum depending on the status of the attorney's cognitive map.... the conclusions reached are not generalizable to domains outside of law....".
8. Måske kan det domænespecifikke perspektiv frugtbart sammenlignes med den pædagogiske disciplin "fagdidaktik". Denne repræsenterer også en tredje mulighed imellem en rent "fagfaglig" og en ren, abstrakt pædagogisk disciplin.
9. En BDI-fagspecialisering, f.eks. som musikbibliotekar, børnebibliotekar, naturvidenskabelig bibliotekar etc. må naturligvis ikke forveksles med en bibliotekar, der har en (ekstra) akademisk grad i f.eks. musik, børnepsykologi eller medicin. I den BDI-mæssige specialisering lægges hovedvægten på de elementer, der er BDI-relevante: fagenes databaser, informationsstrukturer, klassifikationssystemer, etc. Typiske akademiske uddannelser kommer ikke ind på sådanne forhold, selvom man nogle gange ser særlige kurser, f.eks. i håndbogsbenyttelse.
10. Dette forhold kan ved fremtidig rekruttering af lærere og forskere siges at være i samklang med biblioteksskolens nye uddannelsesstruktur, der lægger op til kombinationsuddannelser på mange niveauer (Jfr. Harbo, 1993a).
11. Der kan være tale om klare dilemmaer. Eksempelvis har vi p.t. en ledig lærerstilling i Humanioraafdelingen. Interessen blandt de studerende og på skolens kursusvirksomhed peger klart på, at billedmedier må prioriteres højest. Behovet i forhold til udvikling af informationsvidenskaben peger derimod på at sprogvidenskab må prioriteres højest.
12. Måske kan vi allerede se tendenser til, at informationsvidenskabens "brugerundersøgelser" fra mange sider mødes med skepsis. Eksempelvis antyder Palmer (1992, side 335), at brugerundersøgelser er løbet ind i en troværdighedskrise: "Overall the collection adds nothing to the literature and will confirm the worst prejudices of those who have come to view user studies with suspicion". Samtidig synes f.eks. videnssociologien at blomstrer (og fik f.eks. i 1993 i Danmark bevilliget 4.6 mill. kr. til forskning i den samfundsvidenskabelige forsknings kvalitet).
13. I denne artikel behandles ikke de konkrete prioriteringsproblemer omkring typer af fagspecialister. Det skal dog nævnes, at der gør sig et dilemma gældende: På den ene side vil biblioteksskolen gerne styrke sit teoretiske, informationsvidenskabelige grundlag. Udfra dette perspektiv ville det f.eks. være vigtigt, at man i skolens stab havde f.eks. en person med sprogvidenskabelig ekspertise. På den anden side varetager skolen en praktisk uddannelse og efteruddannelse af bibliotekarer, hvor den konkrete efterspørgsel efter f.eks. sprogvidenskabelig ekspertise måske ikke er voldsom stor i forhold til andre fag (især billedmediefaget er uhyre efterspurgt). Med mindre man fører en ansættelsespolitik, hvor personer med f.eks. sprogvidenskabelig ekspertise også kan varetage andre, mere elementære former for undervisning, kan de pågældende personer ikke opfylde deres årsværk. Rent faktisk har DB haft en person med sprogvidenskabelig baggrund ansat, men vedkommendes sproglige ekspertise i forhold til informationsvidenskaben blev ikke udnyttet.
14. Desuden undervises der p.t. bl.a. i "videns- og materialeproduktion"; "videnskabelig kommunika-

tion" og "kultur- og idéhistorie. Detaljerede oplysninger om uddannelsen fremgår af Danmarks Biblioteksskoles årlige *Studiehåndbog*, der udarbejdes af undervisningsleder Niels Ole Pors.

15. Eksempelvis underviser bibliografafdelingen i Dialogs og Danbibs opbygning, indhold, søgesprog m.v.
16. En nyere oversigtsartikel om dette emne er Hay (1990). Dette problem er også tangeret i Hjørland (1993).
17. Denne skelnen imellem fagemnespecialist og faglitteraturspecialist er først formuleret af Vibeke Horsten.
18. Jeg anvender her begrebet "system" i en videnskabssociologisk betydning, der også inkluderer uformelle informationskanaler, *ikke* i den mere *formelle* betydning, i hvilken jeg modstiller de systemorienterede og de kundskabsorganiserende BDI-discipliner.
19. Fags forskelligartethed er et videnskabsteoretisk spørgsmål. Nogle videnskabsteorier, f.eks. positivismen, opererede med tanken om enhedsvidenskab: fælles metoder m.v. for alle videnskaber, og med idealet om et tværfagligt videnskabeligt sprog og en universel encyclopædi. Andre videnskabsteoretikere, f.eks. Habermas, opdeler videnskaberne i forskellige typer. I min disputats (Hjørland, 1993) argumenterer jeg for selve fagbegrebets nødvendighed i informationsvidenskabelig teori, uanset hvilken videnskabsklassifikation, man måtte nå frem til.
20. Også i sammenligning med andre fagområder, er dette en alvorlig begrænsning, f.eks. kan kolleger kun dårligt overtage hinandens undervisning. Indenfor en faglitteraturafdeling kan dette give problemer med fordelingen af arbejdet: nogle kan udvikle overskud, andre underskud i årsværket. Især såfremt for stor en andel af afdelingens undervisning består af valgfag, er styring næsten umulig.
21. Hertil kommer et andet problem med valgfag: En given forberedelse og oparbejdelse af undervisningsmateriale kan kun køres af på få hold. D.v.s.

der er meget større forberedelsesarbejde knyttet til valgfri undervisning. Hertil kommer, at når undervisningsgrundlaget er mindre, er også mulighederne for at udarbejde og udgive lærebøger mindre: der er ikke en rimelig årlig afsætning. Bl.a. af disse grunde forekommer det ønskeligt og kollegialt, at andelen af valgfag i forhold til fast undervisning for hele årgangen fordeles rimeligt afdelingerne imellem.

22. Der kan forhåbentligt opstilles en mere tilfredsstillende og differentieret fagtypologi end blot opdeling i "hårde/bløde" (F.eks. Whitley (1984, p. 158), citeret efter Heine Andersen (1988, side 191), vist nedenfor.
23. I Hjørland, 1993, side 243, argumenteres dog imod betegnelsen "specialbibliografi", idet fagbibliografierne typisk udgør de centrale værktøjer til informationssøgning, mens almene bibliografier (d.v.s. tværfaglige bibliografier) ofte snarere har status af et supplement. D.v.s. betegnelser som "fagbibliografi" eller "fagreference" ville være at foretrække.
24. Danmarks Biblioteksskoles ledelse har rent faktisk taget skridt til et sådant samarbejde med andre læreranstalter, herunder et samarbejde med Odense Universitet om en overbygningsuddannelse indenfor børnekultur.
25. Man kan her sammenligne med en filosofers forhold til f.eks. lingvistik:

"Sprogfilosofi er ikke lingvistik, og den kan heller ikke udvikle sig til at blive det. Filossoffens opgave er derfor først og fremmest at finde ud af, hvordan den fagvidenskabelige dimension forholder sig til de to andre; han arbejder ikke med fagvidenskabelige undersøgelser. Dem kan videnskabsmændene naturligvis selv udføre langt bedre. Men han venter og håber på, at fagvidenskabsmændene vil give ham nogle gode fremstillinger af deres arbejdes vigtigste principper og resultater. Det er det fagligt velfunderede overblik, han er interesseret i - ikke detailanalyserne som sådan...." Kemp, 1972, side 89-90.
26. Saracevic (1975) omtaler et synspunkt i informationsvidenskaben, som han kalder "The subject

literature view" som er beslægtet med "The subject knowledge view". Under opslaget "relevans" i min "Informationsvidenskabelige grundbegreber" (Hjørland, 1992b) fremsætter jeg den opfattelse, at det, som Saracevic efterlyser med sidstnævnte begreb, er en videnskabsteoretisk forståelsesform. I Hjørland & Albrechtsen (1994) uddybes dette.

27. Dette er ikke blot et valg, man kan foretage ud fra en isoleret, personlig interesse. Det er et valg, der også er betinget af de arbejdsnormer, der skal opfyldes og af det marked, der eksisterer.

28. "Faginformation" i den her nævnte betydning må ikke forveksles med det arbejdsmarkedsorienterede fagbegreb som f.eks. anvendt i Lefflers (1983) disputats "Utveckling av Fackliga Informationssystem".

Referencer

- Aabo, Carsten; Lone Hass & Heine Andersen: *Udvikling, organisering og publicerings praksis i danske samfundsvidenskaber*. København: Handelshøjskolen, Center for Uddannelsesforskning, 1987. 184 sider. (Rapport 87-1).
- Alstrup, Erik: Mål og med ved Danmarks Biblioteksskole. Faglitteraturen i BDI-uddannelsen 1985-88 (i: *Bøger, biblioteker, mennesker. Et nordisk festskrift tilegnet Torben Nielsen, Universitetsbiblioteket i København*. København: Det kongelige Bibliotek i samarbejde med Det danske Sprog- og Litteraturselskab, 30.11.1988, side 341-365).
- Andersen, Axel (red.): *Faglitteratur. Systematisk bibliografi*. København: Gyldendal, 1972. u.p.
- Andersen, Axel & Knud Sandvej (red.): *Fagbøgernes Hvor-står-det*. Bind 1-2. København: Politikens Forlag, 1971.
- Andersen, Heine: Publiceringspraksis og organisationsformer i danske samfundsvidenskaber. *Politica*, 1988, 20(2), 185-201.
- Bartolo, Laura M. & Timothy D. Smith: Interdisciplinary Work and the Information Search Process: A Comparison of Manual and Online Searching. *College & Research Libraries*, 1993, 54(4), side 344-353.
- Bates, Marcia J.: Information: the last variable. (in: *Proceedings of the 50th Annual Meeting of the ASIS*, 1987, 24, 6-10).
- Blume, Peter: *Fra tale til data. Studier i det juridiske informationssystem*. København: Akademisk forlag, 1989[a]. 464 sider. (Doktordisputats).
- Blume, Peter: *Juridisk informationssøgning*. 3. udgave. København: Akademisk forlag, 1989[b]. 208 sider.
- Blume, Peter: *Retsinformationssamfundet. Edb-retlige essays*. København: Akademisk forlag, 1986. 253 sider.
- Bundesminister für Forschung und Technologie: *Fachinformationsprogramm der Bundesregierung 1990-1994*. Bonn: Der Bundesminister für Forschung und Technologie, 1990. 210 sider.
- Capurro, Rafael: *Hermeneutik der Fachinformation*. München: Verlag Karl Alber, 1986.
- Dahl, Svend (red.): *Nordisk Håndbog i Bibliotekskundskab*. Bind I-III. Udgivet af Nordisk Videnskabeligt Bibliotekarforbund. København: Alfred G. Hassing A-S, 1957-1960.
- Faglitteraturen i folkebibliotekerne*. 2 indlæg fra biblioteksledermødet den 27.-28. oktober 1992. København: Statens Bibliotekstjeneste, 1993. 32 sider (Skrifter fra Statens Bibliotekstjeneste, 3).
- Gibbs, Beth Liebmann: Subject Specialization in the Scientific Special Library. *Special Libraries*, 1993, 84, 1-8.
- Griffith, Belfer C.: Understanding Science: Studies of Communication and Information (side 31-45 i: *Scholarly Communication and Bibliometrics*. Ed. by Christine L. Borgman. London: Sage Publications, 1990. 363 sider).
- Griffith, B.C. & H.G. Small: *The Structure of the Social and Behavioral Sciences Literature*. Stockholm: Royal Institute of Technology Library, 1983. (Stockholm papers in library and information science, TRITA-LIB-6021)
- Griffith, B.C.; H.G. Small; J.A. Stonehill & S. Dey: The Structure of Scientific Literature, II: Toward a Macrostructure for Science. *Science Studies*, 1974, 4, 339-365.
- Guttsman, W.L.: Subject Specialisation in Academic Libraries. Some Preliminary Observations on Role Conflict and Organisational Stress. *Journal of Librarianship*, 1973, 5(1), 1-8, 27.

- Hams Larsen, Peter: *Faktion som udtryksmiddel*. Forlaget Amanda, ca. 1990. 236 sider.
- Harbo, Ole: Fra bogkundskab til fagencyclopædi. (i: *Danmarks Biblioteksskole. Beretning fra undervisningsåret 1973-74*. København, 1975, side 20-38).
- Harbo, Ole: Dansk bibliotekaruddannelse flot placeret i udlandet. *DF-revy*, 1993[a], 16(6), 161-162.
- Harbo, Ole: *Bibliotekaruddannelse i Danmark i 75 år 1918-1993*. København: Danmarks Biblioteksskole, 1993[b]. 32 sider.
- Hay, Fred J.: The Subject Specialist in the Academic Library: A Review Article. *The Journal of Academic Librarianship*, 1990, 16(1), 11-17
- Hjortgaard Christensen, Finn et al.: *Referencematerialer inden for naturvidenskab og medicin*. 2.udg. Kbh.: Danmarks Biblioteksskole, 1985.
- Hjørland, Birger: Kvalitetsbegrebet i faglitteratur og videnskab. *Svensk biblioteksforskning*, 1992[a], (3), 17-37.
- Hjørland, Birger: *Informationsvidenskabelige grundbegreber*. København: Danmarks Biblioteksskole, 1992[b]. 200 sider.
- Hjørland, Birger: *Emnerepræsentation og informationssøgning. Bidrag til en teori på kundskabsteoretisk grundlag*. Göteborg: Valfrid, 1993[a]. 259 sider (Doktordisputats).
- Hjørland, Birger: *Toward A New Horizon in Information Science (I.S.): Domain-Analysis*. Oral presentation given at ASIS 56's Annual Meeting in Columbus, Ohio, October 25. 1993. Available as sound-cassette F248-4. Handout datet 21. October (18 pages) also available. Abstracts published on page 290 in: *ASIS '93. Proceedings of the 56th ASIS Annual Meeting, 1993, Vol. 30*. Medford, New Jersey: American Society for Information Science & Learned Information, Inc., 1993[b]. 334 pages).
- Hjørland, Birger & Hanne Albrechtsen: *Toward A New Horizon in Information Science: Domain-Analysis*. Manuscript submitted to a leading Information Science Journal april 1994. 77 pages.
- Houser, Lloyd: The Classification of Science Literatures by Their "Hardness". *Library and Information Science Research*, 1986, Vol. 8, side 357-372.
- Høivik, Tord: *Vannskillet. Bibliotek og bibliotekfag mot år 2000*. (Upubliceret manuskript. Oslo:[Statens Biblioteks- og informasjonshøjskole], 25.august 1993. 12 sider.
- Kajberg, Leif: Fagspecialisering i det natur- og lægevidenskabelige specialbibliotek. *Nyt fra DTL*, # 240, 21.2.1994, side 16-17.
- Kemp, Peter: *Sprogets dimensioner*. København: Berlingske forlag, 1972. 208 sider. (Berlingske leksikon Bibliotek)
- Klein, Julie Thompson: *Interdisciplinarity: History, Theory, and Practice*. Detroit: Wayne State University Press, 1990. 331 sider.
- Koggersbøl Hansen, Ingrid: *Kemi for informationsøgere*. Kbh.: Danmarks Biblioteksskole, 1991. 56 sider. (Upubliceret kompendium).
- Kolding Nielsen, Erland: Det rette værk til den rette låner. Formidling af faglitteratur. (i: *Biblioteket. Festskrift til Preben Kirkegaard*. København: Danmarks Biblioteksskole, 1983, side 104-123).
- Kolding Nielsen, Erland: Fra bibliotekar til fagreferent. Udviklingen af et system siden ca. 1945 med særligt henblik på Det kongelige Bibliotek. (Side 87-105 i: *Bibliotek. Tradition och utveckling. Festskrift till Lars-Erik Sanner den 18.januar 1991*).
- Kolding Nielsen, Erland: *Informations- og litteratursøgning i Humaniora og Samfundsfag*. Diagrammer, oversigter og begrebsleksikon til metode, systematik og terminologi. København: Danmarks Biblioteksskole, 1985 (Internt, mimeograferet kompendium).
- Kongelige Bibliotek, Det: *Fagreferentsystemet*. København: Det kgl. Bibliotek, 1992. (Folder, 6 sider; "Informationsbrochure 25").
- Leffler, Jonas: *Utveckling av Fackliga Informations-system*. Stockholm: Arbetslivscentrum/BAS, 1983. 198 sider. (Forskningsrapport 42:1983 ISSN 0348-7210)
- Lund, Niels D.: Faglitteraturen - den oversete storebror i bogsystemet. *Biblioteksarbejde nr. 42*, 1994, side 5-16.
- Mote, L.J.B.: Reasons for the Variations in the Information Needs of Scientists. *Journal of Documentation*, 1962, 18(4), 169-175.

Nordisk tidsskrift for fagsprog og terminologi (Nordic Journal of L.S.P. and Terminology). Handelshøjskolen, København, m.fl., Årg. 1-, 1983-.

Norsk kulturråd: *Utredning om faglitteraturens stilling i Norge*. [Oslo]: Marts 1986. 152 sider (mimeo).

Nørregaard Christensen, Lise: Et lægevidenskabeligt fagbibliotek: Problemer, udviklingstendenser og fremtidsperspektiver (side 214-229 i: *Ud over grænserne. en antologi om problemer, udviklingstendenser og fremtidsperspektiver inden for BDI-området*. Forlaget Biblioteksarbejde, 1993. 265 sider).

Palmer, Judith: [Review of Information seeking and communicating behavior of scientists and engineers, 1991]. *Journal of Documentation*, vol. 48(3), 1992, side 354-355.

Petersen, Carl S. & Vilhelm Andersen: *Illustreret dansk litteraturhistorie. Bind I-IV*. København: Gyldendalske boghandel, Nordisk Forlag, 1916-1934.

Pors, Niels Ole: Informationsstrukturer i videnskab (i: *Bag ved bøgernes bjerg. En hilsen til Mogens Iversen*. Redigeret af Ole Harbo & Jørgen Svane-Mikkelsen. København: Danmarks Biblioteksskole, 1978, side 238-249).

[Pors, Niels Ole]: *Studiehåndbog. Uddannelsen til bibliotekar D.B.* København: Danmarks Biblioteksskole. (Årlig).

Roberts, Norman: Concepts, Structures and Retrieval in the Social Sciences up to. c. 1970. *Social Science Information Studies*, 1985, 5, side 55-67.

Saracevic, Tefko: Relevance: A review of and a framework for the thinking on the notion in information science. *Journal of the American Society for Information Science*, 1975, 26, side 321-343.

Stevens, R.E.: *Characteristics of Subject Literatures*. Chicago, Ill.: Association of College and Reference Libraries, 1956.

Shute, Steven J. & Philip J. Smith: Knowledge-based Search Tactics. *Information Processing & Management*, 1993, vol. 29(1), 29-45.

Small, H.G. & B.C. Griffith: The Structure of Scientific Literature I: Identifying and graphing specialities. *Science Studies*, 1974, 4, 17-40.

Sutton, Stuart A.: The Role of Attorney Mental Models of Law in Case Relevance Determinations: An Exploratory Analysis. *Journal of the American Society for Information Science*, 1994, 45(3), 186-200.

Walker, Alvin Jr. & Sarah N. Mulholland: The Thesaurus of Psychological Index Terms: A Historical Review. *Behavioral & Social Sciences Librarian*, Vol. 11(2), 1992, side 39-57.

Wersig, Gernot: Zur Sociologie der Fachinformation. (Side 95-193 i: Wersig, Gernot: *Informationssoziologie. Hinweise zu einem informationswissenschaftlichen Teilbereich*. Frankfurt am Main: Athenäum Fischer Taschenbuch Verlag, 1973. 193 sider).

Whitley, R.D.: *Intellectual and social organisation of the sciences*. Oxford, 1984.

Ziegler, Berit: *Bogbjerget - en analyse af bogproduktionen i Danmark*. København: Danmarks Biblioteksskole, 1993. 58 sider.

Ørom, Anders: Formatering af undervisningsområdet - med udgangspunkt i nogle refleksioner over kundskab og information. *Biblioteksarbejde nr. 38*, 1993, 14. årg, side 25-39.

Ørom, Anders: Bibliotekariske identiteter, formidlingsarbejde og arbejdsorganisering. *Biblioteksarbejde nr. 39*, 1993, side 37-43.

Aagaard, Lars Henrik: Fagbøger under lup. *Berlingske Tidende*, 10.6.1993.